

АНАЛИ

ИЗВЕШТАЈ О РЕАЛИЗОВАНИМ ПРОГРАМИМА ЕТНОГРАФСКОГ МУЗЕЈА У БЕОГРАДУ

Етнографски музеј у Београду је у 2017. години, као један од приоритета, поставио рад на заштити и стручној обради збирки и њиховој ревизији и уређењу музејских депоа. У оквиру изложбене активности, реализоване су две студијске и једна тематска изложба, чији су аутори кустоси Етнографског музеја, а представљено је и неколико гостујућих изложби, као и изложби реализованих у сарадњи са другим институцијама. Изложбена активност обухватила је реализацију студијских изложби стручњака Етнографског музеја, у простору Музеја и кроз гостовање у Галерији Националног музеја Индије у Њу Делхију. Остварено је узвратно гостовање Музеја тепиха из Бакуа у Етнографском музеју, а организоване су и гостујуће изложбе музејских институција из Србије, као и бројни пратећи програми реализовани у сарадњи са бројним партнерима. Према усвојеном плану, започето је тимско теренско истраживање Мачве, а реализован је и одрђени број индивидуалних истраживања.

Значајну активност на плану међународне заштите нематеријалног културног наслеђа реализовао је Центар за нематеријално културно наслеђе, који је надлежан за израду номинацијских досијеа којима Република Србија номинује елементе за Унескову Репрезентативну листу нематеријалног културног наслеђа човечанства. У 2017. години припремљен је предлог за упис елемента „Певање уз гусле“ за могући упис у 2018. години, а у децембру је остварен упис елемента „Коло, традиционална народна игра“ на ову Унескову листу.

Музејски фонд и збирке

Рад на очувању културног наслеђа које се налази у збиркама Етнографског музеја током 2017. године одвијао се у неколико праваца и подразумевао је ревизију збирки и правну заштиту предмета; уређење депоа Музеја, као и обогаћивање збирки новим предметима, у складу са исказаним потребама. Остварујући ове задатке, стручњаци Музеја су у 2017. години, по убрзаној процедури, обавили ревизију 21 збирке Етнографског музеја. Стручне комисије, које су чинили запослени у Одељењу за документацију

и конзерватори, уз учешће руковалаца збирки, извршили су ревизију 36.000 предмета. Паралелно са ревизијом, обављено је и уређење смештајних депоа, пре свега оних у приземљу и на IV и VI спрату, чиме су се стекли услови за даљи развој и унапређење услова за смештај предмета према конзерваторским захтевима и развоју нових могућности за документацијску обраду. Набавка музејских предмета путем откупа и поклона у 2017. години вршена је према потребама за систематичну попуну музејских збирки, а пре свега према потребама исказаним у односу на планиране изложбене активности. У том периоду музејски фонд је обogaћен за 220 предмета, а илустративни фонд Музеја са 80 музеалија, при чему је и ове године набавка предмета путем поклона заступљенија од набавке путем откупа.

Музејска документација

Делатност Одељења за документацију, поред интензивног учешћа у процесу ревизије, била је усмерена на успостављање унапређеног информационог система и дигитализацију илустративног материјала. Одељење је наставило рад на осавремењивању информационог система и његовом прилагођавању потребама Музеја. Урађен је унапређени електронски Централни регистар, као најважнији део Музејског информационог система, који је након тестирања и обуке запослених у септембру стављен у функцију и даљу употребу.

Заштита и конзервација музејског фонда

Одељење за заштиту музејских предмета у 2017. години активно је учествовало у пословима ревизије збирки, обављајући истовремено и редовне послове на превентивној заштити музејских предмета у депоима и на сталној поставци Етнографског музеја и у Манаковој кући. У оквиру редовног рада на заштити предмета, конзервирано је 260 предмета из збирки Музеја, а у оквиру међуинституционалне сарадње, урађена је конзервације предмета од текстила из Народног музеја у Шапцу и предмета од метала из Јавне установе „Спомен подручје Доња Градина“.

У 2017. години обележено је 60 година рада Одељења за конзервацију Етнографског музеја, што је пропраћено организовањем пригодне изложбе. На мултимедијалној изложби приказани су сложени поступци конзервације и рестаурације, истраживачки рад, као и развој конзерваторских радионица,

од оснивања Одељења за конзервацију с радионицама за текстил, дрво, метал и хемијском лабораторијом у Етнографском музеју 1957. године.

Истраживања етнографског наслеђа

Очување и проучавање етнографског културног наслеђа Етнографски музеј је и у 2017. години наставио кроз реализацију теренских истраживања, током којих је реализовано тимско истраживање Мачве и појединачна теренска истраживања, односно рад на терену за потребе припреме изложби.

Тимско теренско монографско истраживање етногеографске области Мачва реализовано је од 23. октобра до 1. новембра 2017. године у селима која припадају општини Шабац. Тим стручњака је, према утврђеном програму, истраживао теме из области традиционалног привређивања и његове трансформације, културу друштвених односа, женско украшавање и духовни живот у обичајној пракси и веровањима.

Индивидуална истраживања културе и културног наслеђа реализована су пре свега с циљем припрема за реализацију изложби *Из прошлости једне породице, Дамаст – између заната и уметности* и *Косовски и шаркози вез*. Обављена су индивидуална истраживања градске културе, као и обичајне праксе у Србији везане за виноградарску славу – Светог Трифуна.

Центар за нематеријално културно наслеђе

Централна активност Центра за нематеријално културно наслеђе током 2017. године односила се на рад на уписима нематеријалног културног наслеђа Србије на релеванте листе Унеска – израду номинацијског досијеа за номиновање елемента „Певање уз гусле“ и упис елемента „Коло, традиционална народна игра“ на Унескову Репрезентативну листу нематеријалног културног наслеђа човечанства.

У складу са одлуком Националног комитета за нематеријално културно наслеђе и Министарства културе и информисања, Центар за нематеријално културно наслеђе припремио је номинацијски досије којим је „Певање уз гусле“ предложено за упис на Унескову Репрезентативну листу НКН-а. Рад на изради номинације реализовао је Центар у сарадњи са стручним сарадником из Музиколошког института САНУ, који је и предлагач елемента. Номинацијски досије припремљен је уз учешће Савеза гуслара Србије, гусларских удружења, локалних самоуправа, туристичких организација, реги-

оналних институција и појединаца. Национални комитет за нематеријално културно наслеђе, који делује при Министарству културе и информисања, усвојио је припремљени досије и упутио га у процедуру усвајања за могући упис у 2018. години. У 2017. години успешно је окончана процедура уписа на Унескову Репрезентативну листу елемента „Коло, традиционална народна игра“, која је започета почетком 2016. године. Центар за нематеријално културно наслеђе, који је водио израду номинацијског досијеа, учествовао је у раду Унесковог Међувладиног комитета за заштиту нематеријалног културног наслеђа, на којем је донета одлука о усвајању елемента, одржаном од 4. до 9. децембара у Републици Кореји.

У области нематеријалног културног наслеђа међународна сарадња је реализована и кроз учешће у раду стручних и саветодавних тела под окриљем Унеска – Евалуационог тела, Мреже експерата за НКН Југоисточне Европе и Регионалног центра за нематеријално културно наслеђе под покровитељством Унеска, са седиштем у Софији.

Рад на идентификовању и евидентирању нематеријалног културног наслеђа настављен је кроз интензивну сарадњу са регионалним координаторима и Комисијом за упис елемената у Национални регистар НКН. На основу стручне оцене предложених елемената, које је урадила Комисија за упис елемената у Национални регистар, Национални комитет за нематеријално културно наслеђе донео је у децембру одлуке о упису нових елемената. Тим одлукама, *знања и вештине везане за припрему јела жмаре*, обичај *бела вила* и обичај *прављења и паљења петровданских лила* уписани су у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа Србије, који сада броји 37 елемента.

Манакова кућа

У складу са усвојеним планом рада, активности у Манаковој кући током 2017. године су, поред рада на етнографској спомен-збирци Христифора Црниловића, у значајној мери биле усмерене ка остваривању међуинституционалне сарадње кроз пријем појединачних изложби и учешће у манифестацији *10 дана за 10*. Манакова кућа је угостила изложбу из Градског музеја Сенте, *Умиј се, обриши се лепо*, и изложбу Музеја Града Новог Сада, *Украјс мушког лица – брк*, током којих су организовани и одговарајући пратећи програми.

У Манаковој кући су, у складу са успостављеном праксом, организовани програми, радионице, предавања, трибине, као пратеће активности у вези са изложбама или као самостални програми. Сарадња са ОШ „Исидора Секулић“, кроз радионице, предавања и вођења кроз изложбе, настављена

је у циљу приближавања овог простора најмлађим посетиоцима. Такође, реализоване су радионице веза и труковања за децу и одрасле, цртања и сликања костима с краја 19. и из прве половине 20. века, као и дечије радионице посвећене куповини и трговини.

У оквиру циклуса културних дешавања посвећених заоставштини Христифора Црниловића, организована је пројекција филма *Пустоод*, а Макова кућа је била домаћин и представљању корејске кухиње у оквиру манифестације Дани корејске културе.

Изложбена делатност и програми презентације културног наслеђа

Изложбени програми

Презентација културног наслеђа путем студијских и повремених изложби представља један од најважнијих аспеката делатности кустоса Етнографског музеја. Музеј настоји да и кроз интензивну сарадњу са међународним и домаћим институцијама обезбеди гостовање сопствених изложби, као и приказивање гостујућих програма у простору Музеја.

Изложбени програми стручњака Етнографског музеја реализовани су кроз студијске изложбе *Конзервација – чувамо за будућност*, која је постављена поводом Дана Етнографског музеја и презентовала је музејску конзервацију, као веома важан сегмент очувања културног наслеђа мање познат јавности. Изложба *Из прошлости једне породице Осипек–Петриња–Београд*, с друге стране, пружила је прилику да се историјске, друштвене, економске и културне промене сагледају кроз призму промена које су обележиле живот чланова једне породице. Међународна изложбена активност обухватила је организовање изложбе у Националном музеју Индије у Њу Делхију, од 26. јула до 31. августа 2017. године, на којој је представљен *Текстил и украшавање у култури Срба у 19. и првој половини 20. века*. С друге стране, Етнографски музеј је био домаћин изложби Музеја тепиха из Азербејџана поводом педесетогодишњице те институција. Изложба *Трајне вредности*, која је одржана од 1. до 30. јуна 2017. године, обухватила је представљање репрезентативних тепиха из тог музеја и пратеће предавање посвећено његовом јубилеју. Гостујући изложбени програми у простору Етнографског музеја употпуњени су гостовањем изложбе Музеја Војводине *Старинска ткања и заборављени преплитаји*, као и бројних изложбених програма реализованих у сарадњи са институцијама културе и организацијама из других места Србије. Етнографски музеј је учествовао и у манифестацији *Музеји Србије 10 дана од 10 до 10*, чија је овогодишње тема била *Музеј у гостима*.

Изложбе Етнографског музеја представљене су у Музеју Рас у Новом Пазару (*Писмо и традиција: натписи на етнографским предметима, гостовање*); Завичајном музеју у Јагодини (*Живот народа и претрајавање храмова: фотографска сведочанства Етнографског музеја*) и у Центру за културу „Вељко Дугошевић“ у Кучеву, у оквиру манифестације „Хомолски мотиви“ (*Гуњ, јелек, прслук, гостовање*). Настављени су и програми покренути с циљем отварања простора Музеја за представљање других актера културног живота, као што је програм *У сусрет локалним заједницама*, током којег је представљен део културног наслеђа мађарске заједнице у Србији. Такође, реализован је и програм *Музеалац у повоју*, у оквиру којег је организована изложба припремљена на основу награђеног мастер рада у претходној години *Коцкасти универзум: Лего у Србији*.

У сарадњи са институцијама културе, локалним заједницама и уметницима у циљу презентације културног наслеђа реализоване су бројне тематске излобје, као и пратећи програми и радионице.

Програми, промоције и презентације културног наслеђа

Етнографски музеј у Београду је реализовао бројна предавања, радионице за децу и одрасле, пратеће програме уз најзначајније изложбе, као и концертне програме.

Значајна активност Музеја остварена је на пољу организовања радионице за децу и одрасле. У оквиру програма *Дете и традиција* организоване су радионице на којима су обрађене теме: становање, породични живот, одевање, орнаменти, народна веровања и Ускрс, а у оквиру тумачења наслеђа на сталној изложби *Народна култура Срба у 19. и 20. веку*, радионице *Кућа некад и сад*, *У потрази за прегачама*, *Разломљена шара*, *Бајковита прошлост* и *Шарање јаја традиционалним техникама*.

Етнографски музеј био је домаћин бројним концертима духовне и традиционалне музике, као и место за представљање књига и истраживачких пројеката, одржавање стручних предавања и сл.

Међународна сарадња у области презентације наслеђа реализована је у сарадњи са надлежним институцијама, амбасадама, домаћим и међународним организацијама и удружењима. Културно наслеђе и уметничка остварења представљени су кроз изложбе, аудио-визуелне презентације и промоције, путем којих су публици приближени Кинеско-српски омладински фестивал фотографије, кинески филм, Дани културе Ирана, Грчки дани у Београду итд.

У оквиру активности на презентовању етнографског културног наслеђа, Етнографски музеј се укључио у виртуелну изложбу под називом *We wear culture*. Пројекат који је развијен у оквиру Google Arts & Culture има за циљ да се, уз коришћење информационих технологија, представе начини изра-

де ношњи, одевних предмета, стилови одевања, њихова трансформација, друштвена улога и одевања/моде, кроз историју и у савременом тренутку.

Издавачка делатност

У оквиру редовне издавачке делатности Музеја објављен је *Гласник Етнографског музеја* бр. 80, редовно годишње гласило Етнографског музеја у Београду, у којем је објављено једанаест научних и стручних радова, као и осврти на научне и стручне скупове и конференције и прегледи таквих састајања.

У складу са уобичајеном праксом, припремљени су и каталози за изложбе Етнографског музеја, које су реализоване у земљи и иностранству – *Текстил и украшавање у традиционалној култури Срба у 19. и првој половини 20. века (Textile and decoration in tradition cullture of Serbs in 19th an first half of 20th Century)*; *Чувамо за будућност: изложба Одељења за конзервацију и рестаурацију Етнографског музеја у Београду*; *Из прошлости једне породице: Осијек–Петриња–Београд*, каталог XXVI међународни фестивал етнолошког филма и тематске изложбе *Коцкасти универзум*.

Такође, у 2017. години објављена је монографска публикација *Градитељска баштина Пирота у 19. и првој половини 20. века*, као и *Настајање народне уметности: случај Покрета за истраживање народних текстилних рукотворина код Јужних Словена (1870–1914)*.

Учешће на конференцијама, научним скуповима и семинарима

Стручњаци Етнографског музеја су учествовали на бројним стручним, домаћим и међународним скуповима, конференцијама и семинарима који су се бавили темама очувања културног наслеђа, његове презентације или могућности коришћења информационих технологија у музејском раду. У том смислу значајно је учешће на домаћим скуповима посвећеним наслеђу, као што је конференција *Бранислав Којић: простор у селу, село у простору*, у организацији Географског института „Јован Цвијић“ САНУ, међународна конференција *Транспорт и превоз робе као културно наслеђе*, у организацији Друштва конзерватора Србије, Етнографског музеја у Београду и Музеја железнице Србије или конференције из области нематеријалног наслеђа *Перманентна едукација професионалаца о Унесковој Конвенцији о заштити нематеријалног културног наслеђа и њеној практичној примени* и *Ин-*

клузивна заштита нематеријалног културног наслеђа Бошњака, коју је организовало Етнологско-антрополошко друштво Србије. Остварено је и учешће на међународном симпозијуму *Традиционална естетска култура у организацији Факултета уметности Универзитета у Нишу и Огранка САНУ у Нишу*.

Поред учешћа стручњака на међународном скупу *Нове технологије и нематеријално културно наслеђе*, које је организовао Етнографски музеј у сарадњи са Регионалним центром за заштиту нематеријалног културног наслеђа из Софије и на *Једанаестом годишњем састанку експерата за нематеријално културно наслеђе Југоисточне Европе*, остварено је и учешће на симпозијуму *Various roads of common source 2nd international symposium of common language of turkic world-patterns*, Музеј тепиха Азербејџана, Баку, Азербејџан.

Рад Библиотеке Етнографског музеја

Важну активност током 2017. године реализовала је и Библиотека Етнографског музеја, које је обавила ревизију библиотечког фонда. Ревизијом, која је извршена од априла 2016. године до јуна 2017. године, обухваћен је целокупан фонд монографских публикација, а рађена је методом *de visu*, помоћу књиге инвентара, упоређивањем података затечених публикација са подацима из инвентарских књига. У складу са Правилником о инвентарисању, обради, ревизији и отпису библиотечко-информационе грађе, извршена је провера бројчаног и физичког стања фонда и састављени су одговарајући пописи јединица грађе.

Међународни фестивал етнологског филма

XXVI међународни фестивал етнологског филма, који је одржан од 10. до 14. октобра 2017. године, представио је велики број остварења из домена етнологског филма у оквиру различитих категорија. На фестивалу је приказано укупно 58 филмова у такмичарској, информативној и студентској секцији, а одржано је и неколико специјалних програма, као што је филмски програм *Аустралијска филмска укритања, Из новије продукције Етнографског музеја* и програм *ID3tin*, чија ја овогодишња тема била *Она, он или...? Родна изражајност у социјалним медијима у Срба, данас*. Округли сто овогодишњег фестивала је одржан у виду међународне радионице на

тему *Нове технологије и нематеријално културно наслеђе* и организован је у сарадњи с Регионалним центром Унеска за нематеријално културно наслеђе Југоисточне Европе из Софије (Бугарска).

Жири XXVI међународног фестивала етнолошког филма доделио је Гран При „Драгослав Антонијевић“ француском филму *À la recherche du Chaman* (*У потрази за шаманом*), док је награда за најбољи домаћи филм додељена филму *Обећање*. Награду за најбољи инострани филм добио је филм *Grab and Run* (*Зграби и бежи*), шпанско-немачке продукције, а за допринос нематеријалном културном наслеђу филму *Шанко си Бонка залиби* (*Шанко се у Бонку заљуби*) из Србије. Додељене су и награде и за камеру, монтажу и посебно признање за креативну радозналост.

Данијела Филиповић